

‘Open de poort!’

***De NKS als steunpunt voor
provinciale
kastelenstichtingen***

Joost Boomsma

Carmen Gierveld

Michiel Huisinga

Lienke Vendrik

Wijk bij Duurstede, april 2010

Nederlandse Kastelenstichting

Markt 24
3961 BC Wijk bij Duurstede
T 0343 578 995
F 0343 591 403
E info@kastelen.nl
■ www.kastelen.nl
■ www.kastelenbeeldbank.nl

Serie NKS-rapporten, deel 5.
Onder redactie van F. Vogelzang.

In deze serie verschenen eerder:

- Deel 1 - Heden en verleden, *Religieze herbestemming van kastelen en buitenplaatsen in Noord-Brabant*,
Marloes Vrancken, juni 2009.
- Deel 2 - Beter beleven van erfgoed, *Een onderzoek naar de informatiebehoefte over kastelen*,
Josephina Kuypers, Susanne Wiss, november 2009.
- Deel 3 - Een Toekomst voor een verdwenen verleden, *Kasteelplaatsen in de Provincie Utrecht*,
Ben Olde Meierink, Fred Vogelzang, april 2010.
- Deel 4 - Onbekend maakt onbemind, *Evaluatieonderzoek Meldpunt Bedreigde Kastelen*,
Lisette Vos, april 2010.

Omslag & rapportontwerp: Veronica Dénis, Nika Grafische Vormgeving.
Vormgeving: Alphons te Beek.

© Nederlandse Kastelenstichting, Wijk bij Duurstede, 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting	■	5
1 Inleiding	■	9
1.1 De NKS	■	11
1.2 Het onderzoek	■	11
2 De provinciale Kastelenstichtingen	■	15
2.1 De stichtingen	■	16
2.2 De resultaten van de provinciale stichtingen	■	18
3 De experts	■	25
3.1 De ondervraagden	■	26
3.2 Resultaten	■	26
4 SWOT-analyse	■	31
4.1 Sterktes	■	32
4.2 Zwaktes	■	32
4.3 Kansen	■	33
4.4 Bedeigingen	■	35
4.5 Analyse	■	35
5 Hoe nu verder?	■	37
5.1 Adviezen	■	38
5.2 Vervolgonderzoek	■	40
Bronnen & Bijlagen	■	41
Literatuurlijst	■	42
Bezochte websites	■	42
Bijlage 1 - Vragenlijsten	■	43
Bijlage 2 - Overzicht contactpersonen	■	44
Bijlage 3 - Actorenanalyse	■	44

Samenvatting

Huis Dever, Lisse (Zuid-Holland). Foto Peter van der Wielen, 2002.

In opdracht van de Nederlandse Kastelen Stichting (NKS) is onderzoek gedaan naar de huidige positie van de NKS binnen het Nederlandse kastelenveld, met name in relatie tot de provinciale kastelenstichtingen. Het onderzoek werd uitgevoerd door vier studenten van de Faculteit Geesteswetenschappen aan de Universiteit Utrecht –van februari t/m april 2010. Om tot een goed beeld te komen wordt er gebruik gemaakt van kwalitatieve bronnen; interviews met experts in het kastelenveld en vertegenwoordigers van de provinciale kastelenstichtingen. De interviews zijn, om een transparant beeld te krijgen, anoniem verwerkt. Het literatuuronderzoek heeft betrekking op algemene kastelengeschiedenis en ontwikkelingen binnen de organisatie van de NKS en provinciale stichtingen. De resultaten die uit dit onderzoek naar voren kwamen, zijn te verdelen in ‘bekendheid’, ‘beeldvorming’, ‘wetenschap’, ‘waarde’ en ‘versnippering’ aan bod.

Allereerst de bekendheid; alle geïnterviewden zijn in verschillende mate bekend met de NKS, dit door de beperkte omvang van het kastelenveld. Het contact tussen de NKS en de provinciale stichtingen is grotendeels informeel. De stichtingen die weinig contact hebben met de NKS hebben weinig zicht op de activiteiten en de doelstellingen van de NKS.

Ondanks het feit dat sommige stichtingen nauwelijks bekend zijn met de NKS is de beeldvorming positief. De geïnterviewden spreken over het gedegen en betrouwbare karakter van de NKS. Naast de belangrijke bemiddelingsrol van de NKS in de culturele wereld wordt er positief gesproken over de wetenschappelijke ondersteuning.

Hoewel wetenschappelijk onderzoek en de uitgave van een kastelenlexicon het maatschappelijk draagvlak niet bijzonder vergroot, zien de stichtingen het wetenschappelijk werk wel als iets positiefs.

Op de vraag ‘wat er zou gebeuren als de NKS zou verdwijnen?’ antwoordden de stichtingen unaniem dat er dan een waardevolle organisatie zou verdwijnen. De geïnterviewden spreken van een boegbeeld(functie) en merken op dat de NKS zich als enige landelijke stichting met kastelen bezig houdt.

Vrijwel alle geïnterviewden geven aan dat het kastelenveld versnipperd is. Deze versnippering is te wijten aan de verschillende niveaus, de overlap en de sterke autonome houding van de betrokken stichtingen.

Aan de hand van de resultaten en de gebruikte SWOT-analyse is een aantal adviezen voor de NKS samengesteld. De adviezen zijn vooral: samenwerking en communicatie. Kortom: 'Open de poort'.

Om de beschreven versnippering tegen te gaan kan men over gaan tot een betere samenwerking. De NKS wordt positief beoordeeld als het gaat om haar rol in het behoud en bescherming van kastelen. Aanbevolen wordt de samenwerking tussen de verschillende spelers in het kastelenveld te intensiveren en zo gezamenlijk het behoud en de bescherming van kastelen te vergroten.

Ook op het gebied van kennis en wetenschap wordt de NKS positief beoordeeld. Hier zou samenwerking eveneens een vergroting van kennis en kracht teweeg brengen; men kan denken aan een gezamenlijke publicatie of een groot symposium. Door het organiseren van kwartaalbijeenkomsten zal de NKS beter contact krijgen met de provinciale stichtingen en krijgen de provinciale stichtingen eveneens meer onderling contact. Deze bijeenkomsten zullen de samenwerking ten goede komen.

Ook op het gebied van communicatie kan de NKS verbeteringen aanbrengen. De NKS dient haar achterban en de provinciale stichtingen op de hoogte te houden van ontwikkelingen en verandering. Door beleidsplannen en jaarverslagen toegankelijker te maken, zullen de overige spelers in het kastelenveld beter geïnformeerd raken. Een overzichtelijke en up-to-date website zou eveneens bijdragen aan een betere communicatie; het moet in één oogslag duidelijk zijn waar de NKS mee bezig is. Een verbeterde website zou zowel het brede publiek als de professionals in het veld beter kunnen informeren. Uiteraard kunnen ook de doelstellingen, activiteiten, beleidsplannen en jaarverslagen hier geplaatst worden.

Het aantrekken van een communicatiemedewerker zou de communicatie uiteraard nog beter doen verlopen. Zo kunnen de contacten op alle mogelijke manieren worden geoptimaliseerd. Deze deskundige kan ook adviezen of actieplannen opstellen voor de toekomst.

Om het beeld dat uit dit onderzoek naar voren komt te verdiepen, is vervolgonderzoek nodig. Met name naar de andere niveaus in het kastelenveld, zoals het gemeentelijke en landelijke niveau. Dit om een zo nauwkeurig mogelijk beeld te krijgen van het kastelenveld en de verschillende spelers. Ook is het in de toekomst wellicht mogelijk een onderzoek te doen naar de achterban van de NKS; men denke aan het belichten van het draagvlak en het houden van een marktonderzoek.

*Het Sant, Katwijk
(Zuid-Holland).
Tekening van Roelant
Roghman, 1646-47.*

1 ■ Inleiding

Kasteel Wittem, Wittem (Limburg). Foto Doriann Kransberg, 1979.

Dit adviesrapport is een resultaat van tien weken onderzoek naar de rol van de Nederlandse Kastelenstichting (NKS) voor de provinciale kastelenstichtingen. Deze rol zou, volgens de NKS, in een ideale situatie betekenen dat er goede relaties bestaan tussen de NKS als landelijke stichting enerzijds en de provinciale kastelenstichtingen anderzijds op het gebied van behoud van kastelen, wetenschappelijke kennis, educatie en toerisme.

Maar in de praktijk is de relatie verre van ideaal. Daarom wil de NKS door middel van dit onderzoek een beeld krijgen van de behoeften en beeldvorming van de provinciale kastelenstichtingen zodat er in de toekomst gewerkt kan worden aan een betere samenwerking en de partijen elkaar kunnen vinden. Vandaar de titel: Open de poort!

Het onderzoek is uitgevoerd door studenten van de faculteit Geesteswetenschappen. De NKS zoekt naar een antwoord op de volgende kernvragen: Welke rol speelt de NKS op dit moment in het kastelenveld? Welke behoeften leven er in het veld en kan de NKS bij de vervulling van die behoefte een rol spelen? In hoeverre sluiten die behoeften aan bij de doelstellingen van de NKS?

De driedelige doelstelling is samen te vatten in de drie speerpunten van de NKS:

1. Het behoud van bedreigde kastelen (door het vergaren en presenteren van informatie, het zo nodig voeren van procedures en het bewerken van de publieke opinie);
2. Wetenschap (door het in stand houden van een leerstoel kastelen, het opzetten en bijhouden van een documentatiecentrum, het uitvoeren van onderzoek en het publiceren daarover);
3. Het stimuleren van een kasteelvriendelijk klimaat (door bewustmaking van het publiek van de waarde van kastelen en de betekenis voor de geschiedenis, lokale identiteit, toerisme en recreatie).

In de inleiding van het beleidsplan van 2007-2010 van de NKS wordt al gesignaleerd dat directe partners de NKS uiteraard kennen, maar dat daarbuiten de stichting veel minder bekend is. De organisaties waarmee de NKS regelmatig in aanraking komt, hebben bovendien niet altijd een helder beeld van het totaal aan werkzaamheden dat de NKS verricht. Daardoor blijft de potentie van de NKS soms ongebruikt en is de beeldvorming rond de NKS wat vaag.

Dit rapport wil meer inzicht te geven in de rol die de NKS kan spelen in het werkveld van kastelen, waarbinnen vele onderling verschillende organisaties actief zijn. Er is niet eerder onderzoek gedaan naar bovenstaande vragen binnen de NKS. De antwoorden zullen mede gebruikt worden in de beleidsbepaling van de komende jaren.

*Kasteel van Obbicht,
Obbicht (Limburg).
Foto George Lodewijk
Hasselrijj Kirchner,
1893.*

Ruïne van burcht
Eyckholt, Heerlen
(Limburg).
Foto Doriann Krans-
berg, 1979.

1.1 De NKS

De Nederlandse Kastelenstichting (NKS) is in 1945 door de rijksoverheid opgericht. Het oorspronkelijke doel van de NKS was het beheren van kastelen, die in de Tweede Wereldoorlog in slechte staat waren geraakt. Vanaf de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw is de NKS begonnen met het in kaart brengen van kastelen in Nederland. Daarbij stond het inventariseren van problemen en de behoefte aan hulp voor de kastelen centraal. Vanaf de jaren vijftig richtte de NKS zich bovendien meer op wetenschappelijk onderzoek. Sinds 1964 bestaat er een bijzondere leerstoel Kastelenkunde en materiële cultuur van de Middeleeuwen, eerst aan de Universiteit Utrecht en later aan de Universiteit Leiden. Het wetenschappelijke werk is een belangrijke pijler van de stichting geworden. Onderdeel daarvan is het opbouwen van het digitale Kastelenlexicon. Hoofddoel blijft natuurlijk de strijd voor het behoud van de Nederlandse kastelen. Daarnaast wordt er aan educatie gedaan.

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw heeft de rijksoverheid geen plaats meer in de stichting. De NKS is een zelfstandige stichting, die ook financieel onafhankelijk is. De rijksoverheid verleent wel projectsubsidies aan de NKS. De vaste lasten worden betaald uit de inkomsten van donateurs en uit erfenissen. Veel van de projecten die de NKS uitvoert, worden gefinancierd door het aanvragen van subsidies en uit sponsoring. Voor deze projecten moet aan de opdrachtgever verantwoording worden afgelegd. Dit zijn altijd projecten met een duidelijk omschreven eindproduct, bijvoorbeeld een publicatie. De maatschappelijke taak van de stichting, zoals het ondersteunen van kastelen in nood, gebeurt met eigen middelen, daarin is de stichting autonoom. De wetenschappelijke taak die de stichting vervult, gebeurt onder meer in overleg met de Rijksdienst voor Cultureel erfgoed.

1.2 Het onderzoek

Onderzoeksvraag

De NKS heeft zich in de loop van de jaren ontwikkeld en ook het kastelenveld is steeds in beweging. Daarom is het belangrijk, om regelmatig na te gaan, welke rol de NKS binnen dat veld kan spelen. De relatie met andere

Kasteel Baarlo, Baarlo
(Limburg).
Foto KLM Aerocarto,
1949.

organisaties (landelijk, provinciaal en gemeentelijk) is steeds aan verandering onderhevig. Ook is er onduidelijkheid over hoe deze organisaties tegen de NKS aankijken en wat zij verwachten van de NKS. Bovendien is het de vraag hoe de activiteiten van de NKS beter op de behoeften van die organisaties kunnen worden aangepast en hoe er eventueel kan worden samengewerkt. De NKS wil graag een ondersteunende functie vervullen en wil onderzoeken, hoe die het beste ingevuld kan worden. Ook is de focus nog onduidelijk: Kan de NKS zich het beste richten op zowel landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau of doet de stichting er verstandig aan zich op één of twee van deze niveaus te richten? Om een eerste stap te zetten binnen deze veelheid aan vragen en daarmee aan de slag te kunnen is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Hoe kan de NKS toegevoegde waarde hebben voor de provinciale kastelenorganisaties?

Afbakening

Door de onderzoekers is ter voorbereiding van het onderzoek een actorenanalyse opgesteld (zie bijlage 3) om het kastelveld in kaart te brengen. Hierin zijn de actoren die in relatie staan tot de NKS in beeld gebracht, met bijbehorende eigenschappen, belangen, bedoelingen en bijdrage. Na het opstellen van de actorenanalyse zijn afwegingen gemaakt aan de hand van representativiteit en de beperkte tijd. De afwegingen tot het schrappen en/of opnemen van verschillende actoren zullen hieronder worden toegelicht.

Het onderzoek is beperkt tot de provinciale stichtingen. Dit betekent dat de landelijke en gemeentelijke organisaties zijn uitgesloten van het onderzoek. Deze keuze heeft verschillende redenen. Ten eerste is vanwege de tijd gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Dit betekent dat niet alle kasteelorganisaties konden worden bevraagd. Door het tussenniveau van provinciale stichtingen te kiezen, werd inzicht verkregen in deze tussenlaag, die contacten onderhoudt met de twee andere niveaus (landelijke en gemeentelijk). Daarnaast leek het provinciale niveau de eerste aangewezen laag om een netwerk mee op te bouwen. De omvang van het lokale kastelveld maakt het onmogelijk om een kwalitatief onderzoek uit te voeren. Er zijn zes landelijke, acht provinciale en ca. 1000 gemeentelijke/plaatselijke organisaties met uiteenlopende bezigheden, belangen en mate van activiteit. Hiervan bestaat geen overzichtelijke lijst. Een behoefte-onderzoek onder al deze organisaties zou te groot en te diffuus zijn geworden om een representatief beeld te geven en met bruikbare data te komen. Tevens kan dat een kwalitatief onderzoek naar de behoeften van één niveau, in dit geval de provinciale stichtingen, in de weg zitten. Bovendien is de indruk dat het werken van boven naar beneden (topdown) een duidelijker behoeftevraag en mogelijk samenwerkingsverband tussen NKS en de organisaties oplevert.

Onderzoeksmethode

Het onderzoek is uitgevoerd door onafhankelijke onderzoekers. Zij kozen voor een persoonlijke 'face-to-face' benadering van informanten. Er zijn interviews gehouden aan de hand van een vragenlijst (zie bijlage 1). Dergelijke interviews geven de mogelijkheid om gericht door te vragen en niet aan de oppervlakte te blijven. Vooraf werd informatie over de betreffende provinciale stichting verzameld via de website en via beschikbare beleidsplannen of jaarverslagen.

Vervolgens zijn de contactpersonen telefonisch benaderd. Hieruit zijn een drietal interviews gekomen met afgevaardigden van de provinciale stichtingen. Toen bleek dat gesprekken met andere contactpersonen om verschillende redenen niet ingepland konden worden, is ervoor gekozen om uit te wijken naar andere oplossingen. Zo zijn twee contactpersonen (van de provincie Limburg en Friesland) telefonisch benaderd voor een interview. Uiteindelijk lukte het alleen de contactpersoon uit Limburg te ondervragen. De provinciale stichtingen van Gelderland, Friesland en Brabant ontvingen een vragenlijst per mail. Helaas werd daarop geen reactie ontvangen. Naast de provinciale stichtingen zijn er ook een drietal erfgoed- en monumentenexperts geraadpleegd. Met deze experts zijn eveneens interviews gehouden. De experts zijn benaderd, omdat zij verder van het kastelenveld af staan en daardoor een andere visie op dit veld kunnen geven. Bovendien hebben zij ook kennis van het bredere veld van cultureel erfgoed.

De belangrijkste informatiebronnen voor dit onderzoek zijn de data die zijn voortgekomen uit de interviews en de informatie die beschikbaar is van deze stichtingen via de website, beleidsplannen en jaarverslagen. Deze data geven een antwoord op de vraag of de NKS bekend is bij andere organisaties en welk beeld deze organisaties van de NKS hebben. Bij het verwerken van de interviews is gekozen om dit anoniem te doen. Zo werd de vrijheid van spreken van de contactpersonen gewaarborgd. De interviews zijn opgenomen en uitgewerkt op papier en vervolgens met elkaar vergeleken. Omdat de gegevens anoniem zijn verwerkt, is ervoor gekozen geen citaten op te nemen in de resultaten.

Leeswijzer

Na deze inleiding volgen de onderzoeksresultaten. Deze zijn opgedeeld in een deel over de provinciale stichtingen en een deel over de experts. Voor deze tweedeling is gekozen, omdat deze twee groepen van geïnterviewden een andere achtergrond en belang in het onderzoek hebben. De resultaten zijn per thema ingedeeld. Deze thema's zijn voor de provinciale kastelenstichtingen en experts nagenoeg gelijk. De leidraad voor deze indeling zijn de interviewvragen geweest. Als stap tussen de resultaten en adviezen is gekozen om een SWOT-analyse te maken. Dit is een analysemethode uit de bedrijfskunde om de sterktes, zwaktes, bedreigingen en kansen van de organisatie overzichtelijk in kaart te brengen. De SWOT-analyse resulteert tenslotte in de adviezen die in het laatste hoofdstuk aan bod komen.

St. Gerlach, Valkenburg (Limburg).
Foto Alphons te Beek,
2007.

2 ■ De provinciale Kastelenstichtingen

Kasteel Doornenburg, Bommel (Gelderland). Foto Jan Derwig, 2003.

Hieronder volgt een overzicht van de provinciale kastelenstichtingen die door ons zijn benaderd voor een interview. Het betreffen provinciale stichtingen in de provincies Gelderland, Holland en Zeeland, Friesland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg. Verder is er ook het Zeeuws platform voor kastelen en buitenplaatsen meegenomen.

2.1 De stichtingen

Geldersch Landschap en Geldersche Kastelen

Geldersch Landschap en Geldersche Kastelen (GLGK) is een organisatie die als doel heeft het behoud en beheer van het (Gelders) natuurlijk en monumentaal cultuurhistorisch erfgoed. De stichting heeft ten doel de in de provincie Gelderland aanwezige kastelen, kasteelruïnes en historische landhuizen met de daarbij behorende inventarissen, tuinen, opstallen en erven te behoeden voor verval en ondergang. Daarnaast om bij te dragen aan het behoud van de hierin besloten kunsthistorische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Hoewel GLGK kastelen in eigen bezit heeft, is de reikwijdte van de stichting groter en biedt de stichting ook steun en hulp aan andere kastelen en landhuizen in de provincie Gelderland. Naast het beheer en de instandhouding van eigen bezittingen bieden de statuten ook volop mogelijkheden om middelen in te zetten ten behoeve van de beïnvloeding van het beleid, eigendommen van derden of ten behoeve van algemene belangenbehartiging.

Kastelenstichting Holland en Zeeland

Sinds 1985 hebben de provincies Noord- en Zuid-Holland en de provincie Zeeland een gezamenlijke kastelenstichting. Deze stichting zet zich in voor het behoud van kastelen en buitenplaatsen en beheert twee ruïnes, Brederode en Teylingen. Daarnaast geeft de stichting een jaarboek uit over een aan kastelen gelieerd onderwerp en organiseert zij excursies, tentoonstellingen en studiedagen voor donateurs, die tevens het jaarboek gratis ontvangen.

Er is in een persoonlijk interview gesproken met de heer ir. W.B.J. Polman, secretaris van de Kastelen Stichting Holland Zeeland.

Overijsselse Kastelenstichting

De Overijsselse kastelenstichting is onderdeel van Het Oversticht. Kennis- en adviesorganisatie op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en ruimtelijk erfgoed. De directeur, drs. Dirk Baalman, geeft aan dat de Overijsselse kastelenstichting slechts één kasteel heeft dat zeer binnenkort wordt verkocht. De stichting buigt zich daarna met een nieuw bestuur en een nieuwe missie over een nieuwe toekomst. Het leek Dirk Baalman geen gunstig moment om over een toekomstbeeld van de Overijsselse Kastelenstichting met betrekking tot de NKS te spreken.

*Kasteel Het Oude Loo,
Apeldoorn
(Gelderland).
Foto Hans Hageman,
1996.*

Ampsen, Laren (Gelderland).
Foto George Lodewijk
Hasseleij Kirchner,
1891.

Platform Kastelen en Buitenplaatsen in Zeeland

In juni 2007 is in de provincie Zeeland het platform Kastelen en Buitenplaatsen Zeeland opgericht. In dit platform werk een groot aantal instanties samen die iets te maken hebben met kastelen. Dit zijn de provincie Zeeland, de Vereniging Zeeuwse Gemeenten, de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ), de Nederlandse Kastelenstichting, de Kastelenstichting Holland Zeeland, de Stichting tot behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen (PHB), Staatsbosbeheer, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, Stichting Het Zeeuwse Landschap, eigenaren van particuliere buitenplaatsen en de Stichting Kastelen Lexicon Nederland. Het platform komt op voor alle kastelen en buitenplaatsen in Zeeland en heeft als speerpunten: bewustwording bij het publiek, archeologie, educatie, toerisme en het verankeren van de kastelen in de omgeving.

Er is in een persoonlijk interview gesproken met drs. Ronald van Immerseel, de voorzitter van dit platform.

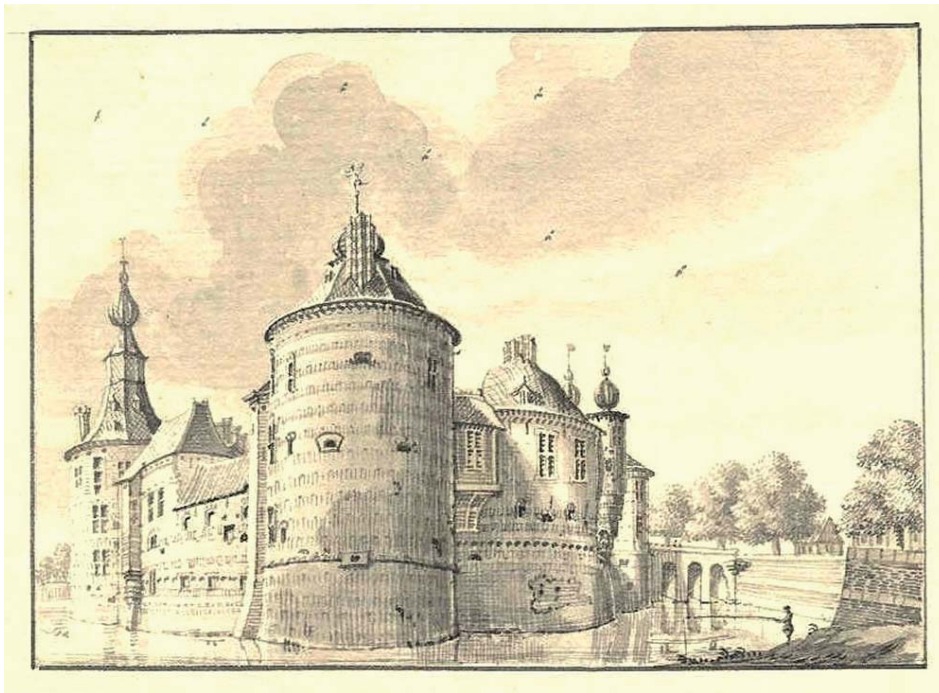
Staten en Stinzen

De Stichting Staten en Stinzen, opgericht in 2005, wil in de provincie Friesland de bekendheid van staten, stinzen en stadshuizen vergroten. Verder streeft de stichting naar behoud en goed beheer van dit erfgoed. Hiervoor wordt er in het project 'In alle staten' samengewerkt met eigenaren en beheerders om deze doelen te bereiken. De stichting krijgt geld van de provincie Friesland en administratieve ondersteuning van het Steunpunt Monumentenzorg Friesland. Er wordt gemiddeld twee keer per jaar een digitale nieuwsbrief uitgebracht. Ook wordt een jaarlijkse platformbijeenkomst voor bewoners en beheerders van staten en stinzen georganiseerd. Tevens is de stichting bezig met een netwerk van wandelpaden tussen de staten rondom Leeuwarden.

Door de drukke agenda van de heer ing. Bearn Bilker (voorzitter/burgemeester) was een interview niet mogelijk. Er is toen gekozen voor een interview per e-mail.

Stichting Utrechtse Kastelen (SUK)

De Stichting Utrechtse Kastelen (oprichtingsdatum onbekend) heeft vier doelstellingen. Ten eerste heeft de SUK een adviserende rol voor bedreigde kastelen. Ten tweede richt de SUK zich op de ontwikkeling van wetenschappelijke kennis. Ten derde probeert de stichting belangstelling te kweken bij een breed publiek en ten vierde richt de stichting zich op bezit en beheer. In het gesprek kwam naar voren dat vooral het belangstelling kweken bij een breed publiek en het organiseren van activiteiten momenteel de meeste aandacht krijgt. De stichting is afhankelijk van donateurs, die in ruil hiervoor een nieuwsbrief ontvangen en deel kunnen nemen aan twee excursies per jaar: een jaarlijkse excursie naar een kasteel in het buitenland en een voorjaarsexcursie naar een kasteel in het binnenland.

Batenburg, Batenburg
(Gelderland).
Tekening van Jan de
Beijer, 1741 (ROC60).

Er is in een persoonlijk interview gesproken met de heer jhr. mr. Hugo Schorer, voorzitter van de SUK. Hij is tevens bestuurslid van de NKS.

Stichting Limburgse Kastelen (SLK)

In Limburg is de Stichting Limburgse Kastelen actief. De hoofddoelstelling van deze stichting is 'het fysieke behoud en herstel van de Limburgse kastelen in hun historische context'. Dit doet zij dankzij drie kernactiviteiten: behoud, bestuderen van kastelen en het kweken van aandacht. De SLK werkt samen met diverse monumentenorganisaties uit de provincie Limburg om haar doelstellingen te bereiken. De stichting is afhankelijk van begunstigers en donateurs.

Er is telefonisch gesproken met de heer drs. Ger Kockelkorn, voorzitter van de SLK, naar aanleiding van het nieuwe beleidsplan. De heer Kockelkorn geeft aan dat de SLK de laatste jaren veel te weinig contact heeft gehad met de NKS. Hij kon daarom naar eigen zeggen geen goed beeld geven van de NKS. Wel was hij bereid om een visie te geven over de mogelijke relatie tussen de NKS en de SLK in de toekomst.

Vereniging Vrienden van Brabantse Kastelen

De vereniging Vrienden van Brabantse Kastelen bestaat uit kasteelliefhebbers die sinds 1978 opkomen voor de kastelen in Noord-Brabant. Publieksactiviteiten, zowel voor leden als voor niet-leden, en wetenschappelijk onderzoek zijn de kerntaken. Op het gebied van publieksbegeleiding worden activiteiten georganiseerd als De Brabantse Kastelendag, excursies, symposia en lezingen. Daarnaast geeft de vereniging het tijdschrift *Het Brabants Kasteel* uit, met daarin zowel verenigingsnieuws als wetenschappelijke artikelen over kastelen.

Helaas vond de voorzitter, de heer drs. Bas Aarts, geen gelegenheid om deel te nemen aan het onderzoek.

2.2 De resultaten van de provinciale stichtingen

Bekendheid met de NKS

De vier geïnterviewden geven aan dat zij kennis over de NKS hebben, omdat zij direct of indirect met de stichting hebben samengewerkt. Zoals eerder aangegeven is de heer Schorer zowel bestuurslid van de NKS als van de SUK. De heer Van Immerseel heeft in de redactie van het jaarboek gezeten en de heer Polman heeft bij de NKS onderzoek gedaan. De heer Ger Kockelkorn geeft aan de voorzitter van de NKS goed te kennen. Er wordt aangegeven dat de NKS geen formele contacten onderhoudt met de provinciale stichtingen. Een van de onder-

vraagden geeft aan dat de banden tussen de eigen organisatie en de NKS nauwelijks bestaan. Door de beperkte omvang van de kastelenwereld zijn de provinciale stichtingen echter wel bekend met de NKS en weten zij deze organisatie te vinden. De provinciale kastelenstichtingen missen een formeel contact echter wel en vinden het jammer dat de NKS weinig van zich laat horen. De stichtingen hebben weinig beeld van waar de NKS voor staat en van de activiteiten die de NKS ontplooit.

Beeldvorming over de NKS

De NKS wordt door de ondervraagden gewaardeerd. Hiervoor worden verschillende redenen gegeven. Zo heeft de NKS contacten naar de grote wereld van ministeries en media en kan zij bemiddelen en hulp bieden bij het aanvragen van subsidies en fondsen. Naast samenwerking van de provinciale kastelenstichtingen met de NKS in financiële kwesties, wordt er door de geïnterviewden verwezen naar de publieksactiviteiten die de NKS landelijk organiseert. Er wordt gewezen naar de Landelijke Dag van het Kasteel en het Jaar van het Kasteel. Deze activiteiten worden als positief ervaren. Daarnaast wordt er meerdere malen gesproken over de naam die de NKS op landelijk niveau heeft. Het wordt een gedegen en betrouwbare organisatie genoemd, die een goede naam heeft in de wereld van het cultureel erfgoed. Daarnaast is de NKS een organisatie die een landelijk overzicht heeft van het kastelenveld en een goed netwerk beschikbaar heeft. Dit lijkt tegenstrijdig met de opmerkingen van de geïnterviewden dat de NKS weinig formele banden heeft met de provinciale stichtingen. Het netwerk van de NKS is echter vooral een informeel netwerk. Zo wordt deze tegenspraak opgeheven. Een informeel netwerk is belangrijk maar de stichtingen stellen een formalisering van de contacten op prijs.

Wetenschap

Een kerntaak van de NKS is het doen van wetenschappelijk onderzoek naar kastelen. Deze taak wordt door de geïnterviewden onderkend en gewaardeerd. Wetenschappelijk onderzoek wordt gezien als een goed instrument voor het behoud en beheer van kastelen in het algemeen. Er wordt aangegeven dat de NKS dé organisatie is op het gebied van kennis over kastelen in Nederland. Hoewel sommige provinciale stichtingen zelf (wetenschappelijk) onderzoek verrichten, blijft dit veelal beperkt tot het vergaren van informatie over kastelen in de eigen regio. Andere provincies komen niet toe aan eigen wetenschappelijk onderzoek en voor deze stichtingen ligt het belang van de NKS nog sterker in de kennis die de NKS kan bieden. Daarnaast kan het documentatiecentrum van de NKS van waarde zijn voor de stichtingen. De NKS heeft meer informatie ter beschikking dan de provinciale stichtingen, ook aanverwante informatie over bijvoorbeeld de inrichting van kastelen. Er wordt aangegeven dat de kennis die de NKS heeft, beter toegankelijk moet worden gemaakt voor organisaties en het publiek.

*Cannenburg,
Vaassen (Gelderland).
Foto Hanneke Ronnes,
2004.*

Naast de waardering voor het wetenschappelijk onderzoek van de NKS worden ook enkele valkuilen genoemd. Ondanks dat de wetenschappelijke taak inhoudelijk van belang is, wordt daarmee geen groot publiek getrokken. Een geïnterviewde zegt dat de wetenschappelijke taak van de NKS belangrijk is, ook wat betreft het kastelenlexicon, maar geen groot publiek bereikt. Ook ontbreekt draagvlak. Dit (maatschappelijke draagvlak) is nodig om subsidies te kunnen verkrijgen en verantwoorden. Er wordt door een geïnterviewde aangegeven dat de NKS draagvlak zal moeten creëren door de kastelen in Nederland onder de aandacht te brengen. De geïnterviewden zien de kastelenstichting als de landelijke spreekbuis voor kastelenorganisaties en in de toekomst zal de NKS zich daar meer op kunnen richten. Door middel van goede pr en geïnteresseerde media kan een beter imago ontstaan van zowel de NKS als de kastelen in het algemeen. Een persbericht uitdoen helpt niet, een duurzame band met de media is wenselijk.

Waarde van de NKS

De geïnterviewden is gevraagd wat er zou gebeuren als de NKS zou verdwijnen. Als reactie daarop wordt gesteld dat de provinciale stichtingen wel zouden kunnen blijven bestaan, maar dat een waardevolle organisatie verdwijnt. De waarde van de NKS ligt deels in de contacten die zij hebben in het kastelenveld en daarbuiten. De organisatie heeft een groter netwerk met een redelijke achterban. Daarnaast zal veel wetenschappelijke en ook praktische kennis verdwijnen. Een voorbeeld dat hierbij wordt gegeven is de steun die de NKS bedreigde kastelen biedt. Bij juridische problemen is de NKS vaak de enige organisatie die actief optreedt. Mocht de NKS wegvallen, dan zullen de kasteel-eigenaren van bedreigde kastelen veel kennis en steun moeten missen. Daarnaast zou met het verdwijnen van de NKS ook een boegbeeld voor de kastelen in Nederland verdwijnen. De NKS wordt gezien als een specialist op het gebied van kastelen en een organisatie die alle kastelen vertegenwoordigt. Hoewel er andere landelijke organisaties zijn die zich bezig houden met onder meer kastelen, zoals Natuurmonumenten, Heemschut, kasteel- en landgoederenmusea, is er geen organisatie die zich uitsluitend met kastelen bezighoudt. De andere landelijke organisaties hebben bovendien vaak geen contact en aandacht voor particuliere kastelenbezitters. Dat komt ook omdat hun belangen niet altijd parallel lopen. De waarde van de NKS is dat de organisatie zich inzet voor alle kastelen in Nederland en niet alleen voor één bepaalde doelgroep. Met het verdwijnen van de NKS zouden de kastelenorganisaties in Nederland geen spreekbuis meer hebben.

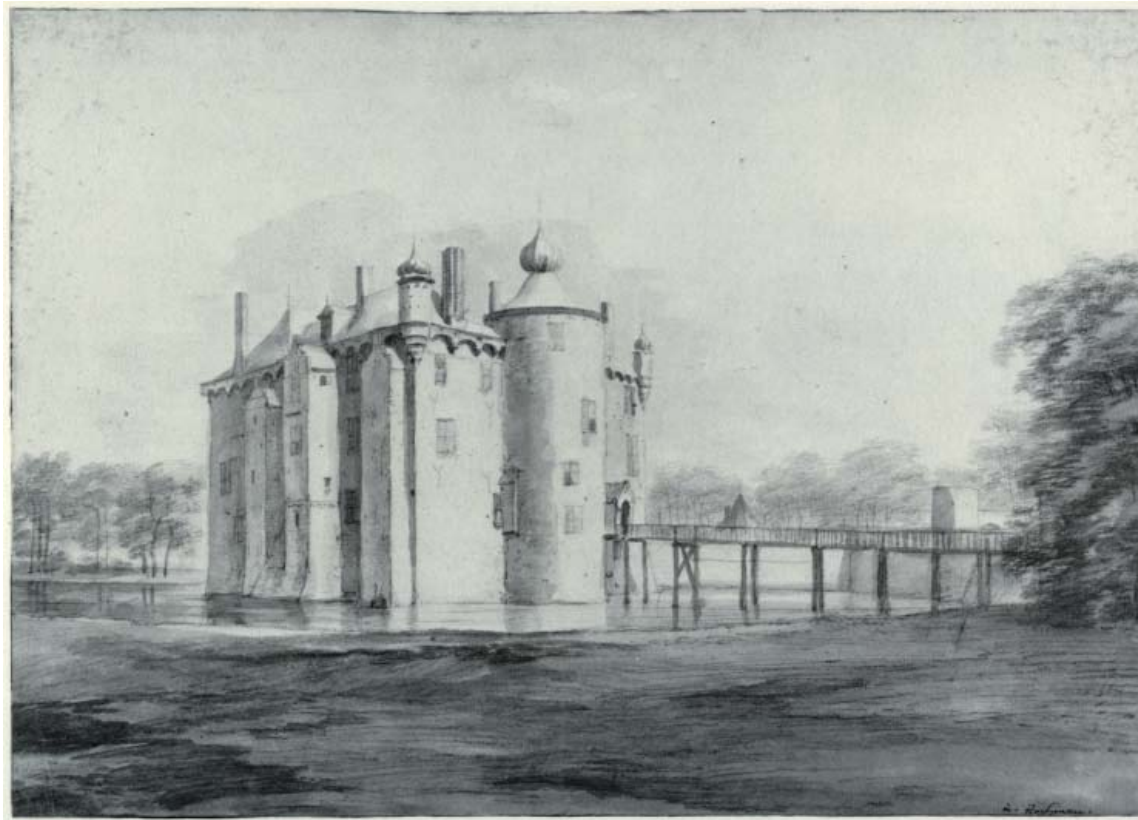
Versnippering

Drie geïnterviewden geven aan dat het kastelenveld erg versnipperd is. Deze versnippering is aanwezig op verschillende niveaus. Allereerst wordt aangegeven dat er grote verschillen zijn tussen de provinciale organisaties

*Wychen, Wijchen
(Gelderland).
Foto Peter van der
Wielen, 1998.*

Asperen, Asperen
(Gelderland).
Tekening van Roelant
Roghman, 1646-47.

onderling. Sommige stichtingen bestaan alleen uit vrijwilligers (Utrecht), andere bestaan uit vrijwilligers en betaalde krachten (Holland en Zeeland) en weer andere stichtingen zijn geheel professioneel (Gelderland). De stichtingen verschillen ook sterk wat betreft hun organisatie. De frequentie waarmee bijvoorbeeld de besturen van (semi)vrijwillige organisaties bijeenkomen, loopt sterk uiteen. Sommige besturen komen maandelijks bij elkaar, terwijl andere besturen drie keer per jaar vergaderen.

Behalve de opbouw van de organisaties verschillen de doelstellingen sterk. Het doen van wetenschappelijk onderzoek, het opkomen voor bedreigde kastelen en het organiseren van activiteiten voor leden, worden als doelen omschreven. Het aspect dat de nadruk krijgt, verschilt echter per provincie. Zo heeft de SUK aangegeven door gebrek aan middelen niet zelf aan onderzoek toe te komen. Voor de kennis over kastelen is de stichting daarom grotendeels afhankelijk van de NKS. Andere stichtingen geven aan zelf wetenschappelijk onderzoek te verrichten. Het delen van kennis van hun onderzoek met de andere organisaties in het veld en de NKS is voor hun van waarde.

Er wordt gewaarschuwd voor overlap binnen de doelen en activiteiten van de verschillende organisaties. Een voorbeeld daarvan is de Dag van het Kasteel die jaarlijks wordt georganiseerd door de NKS, maar die ook verschillende provinciale versies heeft. Er zou een jaarlijkse Dag van het kasteel georganiseerd moeten worden in nauw overleg met de provincies, die dan alle mee doen zodat er een duidelijke communicatie naar het publiek kan komen. Doelstellingen van de NKS en provinciale organisaties kunnen overlappen. Dit hoeft geen probleem te zijn, als er goede communicatie tussen de organisaties is.

Samenwerking

Als reactie op het versnipperde kastelenveld zou de NKS de samenwerking met de provinciale kastelenstichtingen en dus de kastelenstichtingen onderling moeten verbeteren. Nu werken de provinciale stichtingen en de NKS nog te veel langs elkaar heen. Dit heeft als resultaat dat sommige werkzaamheden dubbel worden gedaan terwijl andere werkzaamheden juist geen aandacht krijgen, omdat gedacht wordt dat de ander dat zou doen. Daarnaast zou de NKS de landelijke instelling kunnen zijn die provinciale organisaties met elkaar in contact brengt als er problemen zijn. Door bijvoorbeeld het organiseren van een jaarlijkse bijeenkomst met

*Biljoen, Velp
(Gelderland).
Foto Peter van der
Wielen, 2004.*

alle organisaties, kan de NKS op de hoogte blijven van wat speelt in het kastelenveld en kunnen de provinciale organisaties en de NKS kennis met elkaar delen. Nu blijft de kennis te veel liggen bij de verschillende organisaties. Er werd aangegeven dat in het verleden dergelijke bijeenkomsten wel werden georganiseerd, maar dat dit door gebrek aan animo ten einde is gekomen. Er wordt geopperd dat dit ligt aan het feit dat de bijeenkomsten uitsluitend voor de voorzitters van de besturen toegankelijk waren. Aangezien bestuursleden vaak beperkt de tijd hebben, is het in de toekomst beter om een algemene afgevaardigde per provincie uit te nodigen. Daarnaast hebben sommige stichtingen een duidelijke scheiding van taken per medewerker en zou de NKS de persoon kunnen benaderen die zich richt op de externe contacten.

De NKS moet de organisatie zijn in Nederland op het gebied van kastelen die saamhorigheid creëert. Het moet in hoofdzaak een landelijke organisatie zijn. Het is de taak van de provinciale stichtingen om contacten te houden met de regionale kastelen. Wanneer er problemen ontstaan, bijvoorbeeld van juridische aard, zouden de provinciale organisaties de kasteel eigenaren door moeten verwijzen naar de NKS. Daarnaast zou het de taak van de NKS moeten zijn om ook met andere landelijke instellingen zoals Natuurmonumenten en Heemschut contacten te onderhouden. Als positief punt van de NKS wordt het hebben van een groot netwerk genoemd. Dit netwerk zou echter uitgebreid moeten worden en beter moeten worden onderhouden. De NKS moet voor landelijke binding zorgen. Een voorbeeld waarin samenwerking van grote nut kan zijn, is in de bescherming en behoud van kastelen. Op dit gebied kunnen zich problemen ontwikkelen waar de provinciale organisatie te weinig middelen en kennis voor hebben om ze op te kunnen lossen. Het grote netwerk dat de NKS heeft en de positie binnen dat netwerk kunnen van grote waarde zijn voor de betrokken organisaties. Daarnaast is samenwerking op dat gebied van belang om voldoende tegenstand te kunnen bieden aan gemeentes en andere overheden rond de bedreigde kastelen. In zulke situaties zou de NKS het voortouw kunnen nemen en het middelpunt kunnen zijn in de samenwerking tussen kastelen, provinciale stichtingen en andere landelijke organisaties.

Communicatie binnen het kastelenveld

Zoals bij samenwerking is aangegeven zal in de toekomst de communicatie binnen het kastelenveld moeten worden verbeterd. In de ogen van de respondenten is de NKS momenteel onvoldoende transparant. Vaak hebben de provinciale organisaties geen beeld van wat de NKS onderneemt. Dit komt volgens de geïnterviewden doordat de NKS een in zichzelf gekeerde organisatie is. Kennis wordt onvoldoende gedeeld en is onvoldoende beschikbaar. Ook wat betreft de NKS zelf zouden de provinciale organisaties meer duidelijk willen krijgen, bijvoorbeeld door publicatie van de jaarverslagen en beleidsnota's. Die kunnen immers waardevolle informatie voor de provincies bevatten. Daarnaast zouden de provinciale organisaties meer met elkaar in contact willen komen. De NKS kan hierin een rol spelen door het organiseren van bijeenkomsten. Zo kunnen de kaste-

lenstichtingen van elkaar en van de NKS leren en ervaringen uitwisselen. De NKS zou de speler kunnen zijn die de verschillende stichtingen bij elkaar brengt.

Communicatie buiten het kastelveld

Alle personen die benaderd zijn, gaven aan dat een belangrijke taak van de NKS zou moeten zijn: de communicatie naar de buitenwereld toe. De NKS wordt gezien als de spreekbuis van de kastelenorganisaties en dé organisatie die in Nederland kastelen onder de aandacht brengt. Dit gebeurt momenteel nog in onvoldoende mate en zal een belangrijke doelstelling voor de toekomst moeten worden. Op die manier kunnen de kastelenorganisaties maatschappelijk draagvlak creëren, een aspect dat bijvoorbeeld bij subsidiëring een belangrijke wegingsfactor heeft. Daarnaast is het van groot belang voor de verbetering van het imago van kastelen, die veelal een stoffig en gesloten karakter hebben.

Als toekomstige doelgroep voor de kastelen worden de jongeren meerdere malen genoemd. Dit wordt dan in samenhang genoemd met educatie. Hoewel educatie momenteel al een pijler van de NKS is, zou dit kunnen worden uitgebouwd. Het ontwikkelen van lesmateriaal over kastelen wordt als één van de mogelijkheden genoemd. Een ander voorbeeld om jongeren te trekken en de naamsbekendheid van de kastelen in Nederland te vergroten, is het ontwikkelen van een computerprogramma over de historie van kastelen. Een dergelijk programma bestaat inmiddels al voor het kasteel Teylingen, maar zou in de toekomst ook voor andere kastelen ontwikkeld kunnen worden. Er wordt overigens door de kastelenstichtingen wel opgemerkt dat de NKS niet het werk van de provincies moet overnemen. Lesmateriaal over afzonderlijke kastelen (die bijvoorbeeld in eigen bezit zijn) willen de stichtingen over het algemeen zelf ontwikkelen, de NKS zal zich moeten richten op kastelen in het algemeen.

Het bevorderen van toerisme naar kastelen wordt eveneens als een toekomstige mogelijkheid gezien waarin de NKS zich kan ontwikkelen. Geïnterviewden achten het toerisme van groot economisch belang voor de kastelen

*Wijenburgh, Echteld
(Gelderland).*

*Foto Doriann Krans-
berg, 1979.*

en stichtingen. Het biedt niet alleen inkomsten, maar vergroot ook het draagvlak bij het publiek. Hoewel het bevorderen van toerisme deels een provinciale aangelegenheid is, kan ook de NKS hier een rol in spelen. De NKS zou activiteiten als lezingen, symposia en excursies kunnen organiseren. Het openstellen van particuliere kastelen, bijvoorbeeld één keer per jaar, zou een punt van aandacht kunnen zijn. Er wordt echter wel aangegeven dat het bevorderen van toerisme en het daarbij commerciële oogpunt tot weerstand kan leiden van kasteel-eigenaren. De adel die in veel kasteelorganisaties vertegenwoordigd is, zou minder bereid zijn tot openstelling van kastelen. Wellicht kan de NKS de twijfels over commercialisering van de kastelenwereld in banen leiden. Om het publiek te benaderen is het van belang dat er landelijke (media-)aandacht voor kastelen komt. Als landelijke organisatie zou de NKS het voortouw moeten nemen in het verkrijgen van deze publiciteit. Goede publiciteit en geïnteresseerde media kunnen het imago van de kastelen verbeteren. Een actief communicatiebeleid is hiervoor nodig; het sturen van een persbericht is daarbij niet voldoende. De publiciteit van de NKS zou zich niet op lokaal of provinciaal niveau moeten afspelen maar vooral op landelijk niveau.

Toekomstmogelijkheden

Tenslotte worden nog enkele kansen genoemd die op de lange termijn kunnen worden bekeken. De relatie tussen kastelen en landschap is momenteel een veelbesproken onderwerp in de kastelenwereld. Steeds meer wordt de nadruk gelegd op de omgeving van het kasteel, die mede de waarde bepaalt. In de toekomst zal de NKS zich wellicht meer moeten gaan richten op deze landschappen. Overigens wordt daarbij wel gezegd dat de NKS eerst de aandacht op kastelen moet richten en als dat voldoende op orde is, de landschappen daarbij moet betrekken. Samenwerking met landelijke en provinciale organisaties zoals Natuurmonumenten en Het Utrechts Landschap zal dan moeten worden gezocht.

In de toekomst zal de NKS zich in toenemende mate kunnen gaan richten op de buitenplaatsen. Er is in de theorie een scherpe scheiding tussen kastelen en buitenplaatsen, terwijl die er in de praktijk niet is. Eén van de stichtingen gaf aan dat ze kansen zag voor een fusie met de NKS. Hoewel de geïnterviewde niet vreest voor het voortbestaan van zijn stichting, ziet hij wel mogelijkheden. Door een provinciale afdeling van de NKS te worden, kunnen de kastelen in die provincie actiever worden vertegenwoordigd. Voor provincies die momenteel geen kastelenstichting hebben, is dit wellicht ook een optie.

3 ■ De experts

IJsselstein, IJsselstein (Utrecht). Foto Doriann Kransberg, 1979.

3.1 De ondervraagden

Er zijn in totaal drie externe experts geraadpleegd. Dr. Erik Nijhof, ir. Taco Hermans en drs. René Dessing hebben veel affiniteit met het veld en met cultureel erfgoed, maar staan ook op wat grotere afstand van de NKS en de ondervraagde provinciale stichtingen. De resultaten van de gesprekken met deze experts maken het mogelijk het onderzoek in een wat abstracter kader te plaatsen.

Drs. René Dessing

De kunsthistoricus René Dessing is directeur van Heemst Advies. Van 1988 tot 2006 was hij directeur van het Cultureel Organisatiebureau Artiflex Travel, een bureau dat culturele evenementen en excursies initieert en organiseert. Heemst Advies is een adviesbureau op het gebied van relatiemanagement, culturele marketing en advisering bij sponsoring van loyaliteitsprogramma. In januari 2010 bracht Heemst advies een adviesrapport uit voor de Stichting tot behoud van Particulier Historische Buitenplaatsen (PHB).

Ir. Taco Hermans

Taco Hermans is sinds 2001 werkzaam bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed als senior onderzoeker. Hij is deskundige op het gebied van kastelen. Hermans heeft alleen en in samenwerking met anderen vele boeken en artikelen gepubliceerd over kastelen. Voor de NKS is hij redacteur van de Kastelen Lexicon Nederland. In verband met de wetenschappelijke kennis van Taco Hermans op het gebied van kastelen is hij benaderd voor een interview. Gezien het feit dat hij werkzaam is bij een landelijke organisatie, die zich ook bezighoudt met kastelen, is hem gevraagd naar zijn beeldvorming over de NKS en de waarde van de NKS voor het kastelenveld.

Dr. Erik Nijhof

Erik Nijhof is universitair docent aan de Universiteit Utrecht bij Geschiedenis met de specialisatie Cultureel Erfgoed. Nijhof is benaderd vanwege de expertise die hij heeft op het gebied van cultureel erfgoed. Bovendien heeft hij door verschillende nevenfuncties ook veel contacten in het kastelenveld.

3.2 Resultaten

Bekendheid met de NKS

Alle drie de experts gaven aan op de hoogte te zijn van het bestaan van de NKS. Een van de experts heeft, doordat hij zelf werkzaam is geweest bij de NKS, een goed beeld van de activiteiten die de NKS ontplooit. De twee andere

Duurstede, Wijk bij Duurstede (Utrecht). Foto KLM Aerocarto, 1929.

*Huis Linschoten,
Linschoten (Utrecht).
Foto Peter van der
Wielen, 1998.*

experts hadden nauwelijks een beeld van het werkteerrein van de stichting. Zij kennen de NKS dan ook voornamelijk uit informele contacten of via zijdelingse activiteiten.

Kennis en wetenschap

De NKS heeft volgens de experts veel kennis, deskundigheid en mogelijkheden in huis. Dit wordt gezien als een kans en potentie die nu nog niet helemaal naar buiten komt. Kennis moet volgens de experts te allen tijde beschikbaar zijn en ten dienste staan van anderen. Die kennis moet breed gedeeld worden. Hiervoor kunnen verschillende middelen worden aangewend. Dit kan door middel van de website, het nieuwsblad, symposia, bijeenkomsten, publicaties e.d. De wetenschap wordt door de experts als een belangrijke poot gezien van de NKS. De NKS heeft een bibliotheek, voert wetenschappelijk onderzoek uit en heeft een leerstoel in Leiden. De uitbouw tot een wetenschappelijk instituut in Nederland is mogelijk, maar nog niet gerealiseerd. Hiervoor is tijd en geld nodig en bundeling van krachten, bijvoorbeeld met de Kastelenstichting Holland en Zeeland.

Versnippering

In navolging van de provinciale organisaties geven ook de experts aan dat het kastelenveld, met alle organisaties die daarbinnen op landelijk, provinciaal en lokaal niveau opereren, sterk gefragmenteerd is. Dit levert in de praktijk problemen op, omdat belangen en doelstellingen overlappen of verschillen. Bovendien hebben de organisaties onvoldoende inzicht in elkaars activiteiten, wat de samenwerking bemoeilijkt. Daarnaast zijn provinciale en lokale stichtingen in het algemeen alleen gericht op de eigen kastelen en belangen. De NKS heeft volgens de experts de taak om een landelijke functie te vervullen, bijvoorbeeld in het ondersteunen en stimuleren van andere organisaties. De NKS zou belangen moeten inventariseren om zo tot een betere samenwerking te komen. Het leggen van contacten binnen het kastelenveld is volgens de experts van groot belang. Eén expert vindt dat samenwerking bevraagd moet worden bij de achterban - de begunstigers - van de NKS en provinciale stichtingen, aangezien samenwerking alleen van nut kan zijn als ook de achterban in grote mate daarmee instemt.

Samenwerking

Zoals eerder omschreven zal de versnippering kunnen worden teruggedrongen door samenwerking. Elke expert heeft zijn eigen kijk op de manier waarop inhoud moet worden gegeven aan deze samenwerking. Ten eerste wordt gezegd dat het gebied waarop beter zou moeten worden samengewerkt het beheer, behoud en bescherming van kastelen is. Momenteel is behoud en bescherming al één van de pijlers van de NKS. Sommige stichtingen hebben wel kastelen in bezit, andere niet. De NKS heeft geen bezit, maar ziet behoud en bescherming wel als één van de drie belangrijkste pijlers en ondersteunt andere stichtingen soms bij politiek lobbyen. Volgens alle experts is samenwerking ten behoeve van behoud zinvol.

Kasteel van Woerden,
Woerden (Utrecht).
Gravure van Jacobus
Schijnvoet in 1711
naar een tekening van
Roelant Roghman,
(1646-47).

Ten tweede wordt gesproken over dat samenwerking kan plaatsvinden op het gebied van kennis en wetenschap. Kennis moet beschikbaar zijn en ten dienste staan van alle partijen. Nu is dit nog gefragmenteerd; soms is informatie alleen in Limburg bekend, terwijl dat op dat moment ook nuttig kan zijn in Noord-Holland. De NKS zou hierin de bindende en uitdragende factor kunnen zijn. Dit kan ook in samenwerking met provinciale organisaties en de stichting Nederlands Informatiecentrum Historische Buitenplaatsen (NIHB) die in de toekomst mogelijk wordt opgericht. De algehele opvatting is: door bundeling van kennis en krachten, kan meer bereikt worden. Zo kunnen publicaties en symposia in samenwerking worden georganiseerd.

Ten derde wordt door alle experts communicatie en publiciteit aangehaald als gebied van samenwerking. Bijvoorbeeld in de vorm van een kastelentijdschrift met bijvoorbeeld katernen per provincie. Ten vierde wordt samenwerking door één expert ook gezien als financieel voordelig: kennis wordt bijvoorbeeld beter verhandelbaar als meerdere partijen kennis delen en ter beschikking stellen in de vorm van publicaties. Ten vijfde wordt door twee experts samenwerking op het gebied van evenementen/ studiedagen genoemd. Ten zesde wordt samenwerking bij het aanvragen van subsidies en lobbyen bij de politiek meerdere keren genoemd.

Om samenwerking te realiseren moeten volgens de experts contacten opgebouwd en onderhouden worden en moet er meer overleg plaatsvinden. De verschillende partijen weten dan wat er speelt op landelijk, provinciaal (en ook lokaal) niveau. De NKS komt dan achter de behoeften van de organisaties en wat er bij de achterban speelt en aan behoeften leeft. De NKS kan hier vervolgens op inspelen en belangen bundelen in samenwerking. Een voorbeeld, dat wordt aangedragen door een expert, is een persoon in de organisatie aanwijzen om die contacten actief te onderhouden, kennis uit te wisselen en om voortdurend op bezoek te gaan bij de verschillende partijen in het land. De NKS is volgens één expert de landelijke spreekbuis voor landelijke en provinciale en lokale belangen.

Communicatie in het kastelenveld

In algemeenheid zouden de experts graag meer duidelijkheid zien over wat de NKS echt wil en beoogt. Op één gebied zijn de experts unaniem: professionalisering is nodig. Er wordt aangegeven dat op dit moment de wereld van het cultureel erfgoed voor loopt op de kastelenwereld. Er wordt vooral bedoeld op professionalisering op het gebied van externe communicatie; op mogelijke commercialisering; en het kweken van nieuwe doelgroepen (zoals studenten via een nieuwe kastelenstudiegroep of -platform). Het gaat om up-to-date zijn, goede communicatie via website, nieuwsblad, symposia, bijeenkomsten etc.

Voor een mogelijk probleem in de communicatie wordt de conservatieve rol van de adel aangedragen door een expert. De adel is actief in verschillende kastelen organisaties. Zij staan mogelijk niet erg open voor nieuwe invloeden en zeker niet voor toerisme. Echter de NKS kan hierin woordvoerder en bemiddelaar zijn. Financiële veranderingen voor verschillende organisaties kunnen voor de NKS ook een reden zijn volgens de experts om te anticiperen op de toekomst. Vragen die daarbij aan de orde kwamen zijn: Zullen er in de toekomst nog genoeg leden/begunstigers (achterban) te werven zijn op landelijk en provinciaal niveau? Bestaat de kans dat de overheid in de toekomst minder subsidies verstrekt en dat particuliere eigenaren dit mogelijk gaan merken? Het is tenslotte een deel van de achterban van de NKS. Hoe blijven kastelenstichtingen staande in tijden van bezuinigingen?

Communicatie naar buiten

Het kasteel is volgens twee van de drie experts weer in opkomst. Er wordt meer aandacht aan besteed en kastelen worden populairder. De NKS zou daarvan gebruik moeten maken en het meer onder de aandacht van het grote publiek kunnen brengen. De NKS zou daarbij de maatschappelijke en cultuurhistorische waarde van kastelen goed kunnen verwoorden en uitdragen: 'het waarom van kastelen'. Dit functioneert ter ondersteuning van de provinciale en lokale stichtingen, ter verantwoording van het behoud van kastelen naar het publiek en de overheid. Tevens genereert dit publiciteit en mogelijk nieuwe leden/begunstigers.

Volgens de experts heeft de NKS ook een profileringfunctie en een verantwoordelijke taak om ten behoeve van kastelen naar buiten te treden: andere organisaties – provinciaal en lokaal – en publiek (eigenaren, hobbyisten, media, toeristen, scholen e.d.) tegemoet. Het zou een soort 'pater familias' kunnen zijn van de Nederlandse kastelen. De NKS mag in geen geval naar binnen gekeerd zijn – dit wordt nu als een gevaar gezien. Op dit moment is het commentaar dat de NKS te weinig wordt gezien en gehoord in de kring van stichtingen en andere orga-

*Oudaen, Breukelen
(Utrecht).
Foto Doriann Krans-
berg, 1979.*

nisaties die zich met kastelen bezig houden. Ook moet de NKS meer zichtbaar worden voor kastelenliefhebbers en –deskundigen, het grote publiek en leken. Er wordt een actieve, zichtbare houding gehoopt en verwacht. De experts pleiten voor meer profilering en meer publiciteit. Ook wordt gehoopt dat er zoveel mogelijk mensen met verschillende achtergronden en kennis werkzaam worden in het veld.

Toekomstmogelijkheden

Er wordt verschillend gedacht over de focus van de NKS betreffende kastelen, buitenplaatsen en natuur/landgoederen. Het onderwerp dat in twee gesprekken naar voren kwam was: Moet de NKS zich ook op buitenplaatsen en bijvoorbeeld landgoederen richten met hun werkzaamheden en doelen of alleen op de kastelen? Er wordt bijvoorbeeld ingebracht dat men het kasteel als onderdeel van het landschap zou kunnen zien. Er is dan mogelijk veel te halen in het openstellen van zo'n gebied voor toerisme en het strijden voor plekken die nog niet open zijn voor publiek. Ook wordt mogelijke samenwerking of fusie met de nog op te richten stichting NIHB genoemd om het groen te behouden. Aan de andere kant wordt ook genoemd dat kastelenstichtingen niet moeten gaan overlappen met natuurorganisaties die een duidelijk andere focus hebben en ander publiek en andere leden aantrekken. Wel kan focusbepaling van de NKS meer helderheid en informatie over kastelen verschaffen voor buitenstaanders en publiek.

4 ■ SWOT-analyse

Kasteel Dussen, Dussen (Noord-Brabant). Foto Jan Derwig, 2003.

Voor het verwerken van de resultaten tot conclusies en vervolgens tot adviezen, is gekozen om een SWOT-analyse te maken. In deze analyse wordt gekeken naar de sterktes (strength) en zwaktes (weakness) van de organisatie en naar de bedreigingen (threats) en kansen (opportunities) van buiten de organisatie. Door middel van de SWOT wordt een beter inzicht verkregen in de resultaten. Uit dat inzicht komt een aantal adviezen naar voren, dat in het laatste hoofdstuk wordt weergegeven. De SWOT-analyse komt oorspronkelijk uit de bedrijfskunde en is daar een veelgebruikte model om inzicht te krijgen in de complexiteit van organisaties. De SWOT-analyse kent verschillende niveaus en stappen. In dit verslag is er voor gekozen om alleen tot een opsomming van de sterktes, zwaktes, bedreigingen en kansen te komen en deze vervolgens te vergelijken. Bovendien is gekozen om de analyse te beperken tot drie aspecten per punt.

4.1 Sterktes

Wetenschap

Wetenschap staat bij de NKS hoog in het vaandel en ook de provinciale organisaties en experts beamen dat het wetenschappelijk onderzoek dat de NKS doet van groot belang is voor het kastelveld. De wetenschappelijke pijler van de NKS is 'bekroond' met een leerstoel bij de universiteit Leiden. Dit aspect geeft de NKS een uitzonderlijke positie in het kastelveld; geen enkele kastelenorganisatie heeft zich zo sterk weten te binden aan de wetenschap. Dat de NKS bovendien een organisatie is, die op landelijk niveau onderzoek doet naar kastelen en buitenplaatsen, geeft de stichting een unieke plaats binnen het kastelveld. De experts en provinciale organisaties geven aan dat als de NKS zou verdwijnen een belangrijke bron van kennis over kastelen wegvalt.

Kennis

De kennis die de NKS over kastelen en daarmee verwante onderwerpen heeft, is van groot belang in het kastelveld. Deze kennis ligt op verschillende gebieden. Ten eerste de wetenschappelijke kennis die de NKS heeft. Deze kennis kan ook meer praktisch worden gebruikt bij bijvoorbeeld het behoud en beheer van kastelen. Voor provinciale en gemeentelijke organisaties kan deze kennis worden ingezet bij vraagstukken over behoud en beheer. Ten tweede heeft de NKS kennis op juridisch gebied. Wanneer een kasteel bedreigd wordt, is de NKS vaak de enige organisatie die voor de belangen van het kasteel strijdt. Dit maakt de NKS een belangrijke partner van andere kastelenorganisaties in moeilijke tijden. Hoewel andere landelijke organisaties wel aandacht en inspanning kunnen en willen leveren voor cultureel erfgoed, mist bij deze organisaties de specifieke kennis over kastelen.

Netwerk

Het netwerk en de positie van de NKS binnen het kastelveld zijn een sterk punt. De geïnterviewden geven aan dat de banden die de NKS met het kastelveld heeft van groot belang zijn voor de organisaties. Via een groot informeel netwerk heeft de NKS veel lijnen binnen en buiten het kastelveld. De NKS geeft de kastelenorganisaties een stem in de media en de politiek. Vooral de banden met ministeries/ politiek worden door de geïnterviewden gewaardeerd. Ook op het gebied van juridische contacten heeft de NKS een netwerk waaruit de andere organisaties kunnen putten.

4.2 Zwaktes

Netwerk

Zoals hierboven is aangegeven wordt het netwerk van de NKS als een sterkte van de organisatie beschouwd, maar tegelijkertijd hebben de geïnterviewden ook kritiek op dit aspect van de NKS. De tekortkomingen in het onderhoud en functioneren van het netwerk spelen hier de belangrijkste rol. Dit is mede aanleiding geweest voor de totstandkoming van de vraag van dit onderzoek. De geïnterviewden gaven bijna allemaal aan dat zij de NKS kenden, doordat zij direct of indirect met de NKS hebben samengewerkt. Formele contacten bestaan er echter niet, wat communicatie binnen het kastelveld moeilijk maakt. Dat de NKS geen formele contactpersonen heeft bij de verschillende provinciale organisaties, is daar een voorbeeld van. Bij het opzetten van de interviews bleken sommige door de NKS aangereikte contactpersonen niet direct werkzaam te zijn bij de provinciale organisaties, maar bij ondersteunende organisaties. Daarnaast wordt er aangegeven dat de NKS ook niet of nauwelijks contac-

*Onsenoort, Nieuwkuyk
(Noord-Brabant).
Foto Doriann Krans-
berg, 1979.*

ten onderhoudt met de organisaties, maar vooral met individuele personen. Het informele netwerk van de NKS is dus groot, maar door een gebrek aan formele contacten en het intensief onderhouden van deze contacten kan de NKS niet steunen op anderen in het veld.

Communicatie

In aanvulling op het vorige punt van zwakte van de NKS, het netwerk, kan ook de communicatie als punt van zwakte van de organisatie worden gezien. De NKS lijkt onvoldoende op de hoogte te zijn van wat er precies speelt op een lager (provinciaal) niveau. De organisatie is te veel naar binnen gericht, terwijl zij als parapluorganisatie juist goed op de hoogte moet zijn van hetgeen gebeurt in het kastelveld. De NKS communiceert bovendien niet duidelijk en onvoldoende naar haar achterban, waardoor veel mensen in het veld geen duidelijk beeld hebben van de doelen en werkzaamheden die de NKS heeft en uitvoert. De NKS kan op deze manier geen paraplufunctie innemen voor andere organisaties en personen.

Middelen

Veel van de geïnterviewden hebben hun bewondering uitgesproken voor wat de NKS weet te verrichten met de beperkte (financiële) middelen die zij hebben. De NKS is voor een belangrijk deel van haar projecten afhankelijk van fondsen en subsidies. Deze financiële onzekerheid is een zwakte en kan toekomstplannen mogelijk in de weg staan. Daarnaast is het aantal vaste werknemers van de NKS beperkt. De werknemers worden voor een groot deel ondersteund door stagiaires. Hoewel deze stagiaires werk uit handen nemen, kosten zij de organisatie ook tijd. Daarbij komt dat stagiaires slechts tijdelijk in de organisaties werkzaam zijn waardoor langdurige contacten niet kunnen ontstaan.

4.3 Kansen

Educatie

De NKS ziet educatie momenteel als onderdeel van één van haar speerpunten van het beleid. Dit onderdeel/speerpunt kan in de toekomst worden verstevigd. Een deel van de geïnterviewden geeft aan dat kinderen en jongeren een potentiële doelgroep van de kastelen (en daarmee de NKS) kunnen zijn. Daarin speelt educatie

een belangrijke rol. De NKS kan lesprogramma's voor verschillende leeftijden en niveaus ontwikkelen die ook op provinciaal en gemeentelijk niveau kunnen worden ingezet. Educatie is namelijk een geweldige manier om de kennis en expertise die binnen de NKS ligt naar een groter publiek te vertalen. Kinderen en jongeren worden hierbij gezien als de groep die ook de ouderen weer meetrekt. Als de NKS op een goede manier haar wetenschappelijke kennis weet om te zetten naar een goed doordacht en vernieuwend educatieprogramma, zal een breed en ook jong publiek worden geënthousiasmeerd voor kastelen. Dit draagt vervolgens bij aan een beter imago van kastelen.

Publiciteit

Het uitoefenen van een actief publiciteitsbeleid noemen meerdere geïnterviewden als kans voor de toekomst. Dit is niet alleen een potentieel terrein waar de NKS zich op zou kunnen richten, maar zelfs een noodzaak. Het trekken van een groter publiek is nodig om een breed maatschappelijk draagvlak te creëren voor kastelen in de Nederlandse samenleving. De geïnterviewden geven aan dat de NKS, als landelijke organisatie en spreekbuis voor kastelenorganisaties, de kastelen in Nederland door het gebruik van pr een beter imago kan geven. Hierbij moet worden gestreefd naar een duurzame relatie tussen de media en de NKS. Het uitvaardigen van een persbericht wordt als onvoldoende beschouwd; voor het genereren van (continue) publiciteit moet een actief marketingbeleid worden gevoerd.

Landschap

Het onderwerp landschap is opgenomen als een kans voor het kastelenveld. Het is echter een punt van discussie omdat het ook als een bedreiging voor de kastelen wordt gezien. Landschap is in ieder geval een onderwerp dat erg leeft in het veld. Zowel experts als provinciale stichtingen brengen dit onderwerp onder de aandacht. Voorstanders menen dat niet alleen naar de kastelen moet worden gekeken, maar dat ook het omliggende groen een integraal onderdeel van het kasteel moet worden. Kasteel en landschap kunnen niet los van elkaar worden gezien. Tegenstanders zien echter eveneens een ontwikkeling dat bepaalde (kastelen)organisaties zich voornamelijk op landschap gaan richten. Zij willen juist meer focus op kastelen. Daarbij geven zij aan dat landschap en kasteel twee verschillende dingen zijn waar verschillende expertise voor nodig is. In de toekomst zal de NKS moeten bepalen welk standpunt in de discussie wordt ingenomen en of er samenwerking kan zijn met landelijke organisaties op het gebied van natuur zoals Natuurmonumenten.

*Henkenshage, St.
Oedenrode (Noord-
Brabant).
Foto Henkenshage.*

4.4 Bedreigingen

Versnipperd kastelenveld

In het gehele kastelenveld, ook bij de NKS zelf, is men bewust van de versnippering van het veld. Het kastelenveld is een zeer complexe samenwerking van landelijke, provinciale en lokale initiatieven die elk op hun eigen manier werken. Hoewel de afzonderlijke organisaties binnen het veld zelf weten te functioneren, werkt het veld als geheel door de versnippering echter slecht. Belangen en doelstellingen kunnen overlappen of verschillen. Daarnaast zijn de organisaties onvoldoende op de hoogte van elkaars kennis en expertise, waardoor samenwerking niet wordt bevorderd. De versnippering vormt daarbij een bedreiging voor de communicatie binnen het veld. Gedurende het onderzoek hebben wij het kastelenveld ervaren als een grote eilandengroep. Elke kastelenorganisatie zit op zijn eigen eiland en heeft geen beeld van wat er aan de andere kant van de oceaan gebeurt. Daarbij ontstaat dus het gevaar dat er enorm langs elkaar heen wordt gewerkt. Gezien het feit dat kastelenorganisaties veelal over beperkte middelen beschikken, moet men juist enorm profiteren van elkaars kennis.

Concurrentie

Vanzelfsprekend kunnen landelijke en provinciale kasteelorganisaties elkaar hinderen. Zoals hiervoor is aangegeven heeft de versnippering van het kastelenveld ertoe geleid dat verschillende organisaties langs elkaar heen werken en overeenkomstige taken uitvoeren. Dit kan leiden tot frictie en concurrentie binnen het werkveld. De provinciale organisaties spreken de angst uit, dat de NKS wellicht in hun vaarwater terechtkomt. Er wordt aangegeven dat de NKS zich met landelijke dingen bezig moet houden en als het gaat om provinciale kastelen het aan die organisaties daar moet overlaten. Daarnaast heeft de NKS concurrentie van andere landelijke organisaties, die zich ook bezig houden met behoud, beheer, kennisvergroting en verspreiding op het gebied van cultureel erfgoed, zoals de Bond Heemschut. Hoewel deze organisaties zich niet enkel bezig houden met kastelen, kunnen zij een concurrent vormen voor de NKS. De NKS zal er goed aan doen om te kijken hoe zich te willen profileren in het landelijke veld van cultureel erfgoed.

Verschillende belangen

De NKS is als zogenaamde paraplu-organisatie de spin in het web van kastelenorganisaties. De NKS kan veel voor de kastelenorganisaties betekenen, maar andersom heeft de NKS deze organisaties nodig om op landelijk terrein zaken voor elkaar te krijgen. Daar kunnen wel eens problemen ontstaan. Wederom speelt daarbij versnippering een rol. Een particuliere eigenaar kan andere belangen hebben dan een provinciale stichting, waarbij de NKS de taak kan hebben deze partijen op één lijn te krijgen. Een voorbeeld hiervan is de Landelijke dag van het Kasteel waar de NKS, via provinciale instellingen, er slechts in beperkte mate in weet te slagen particuliere kasteel eigenaren over te halen hun kasteel open te stellen. Kortom, als de NKS belangen wil behartigen en dingen voor elkaar wil krijgen in het kastelenveld, heeft zij de steun nodig van haar achterban.

4.5 Analyse

De uitspraken die de geïnterviewden hebben gedaan zijn zeer waardevolle data voor het onderzoek. Enkele van de standpunten zijn echter contrasterend, terwijl andere juist bij elkaar aansluiten. We hebben er voor gekozen om de sterktes, zwaktes, bedreigingen en kansen tegen elkaar af te zetten om daarbij in het volgende hoofdstuk tot een realistisch advies te kunnen komen.

Wetenschap versus concurrentie

Het wetenschappelijk onderzoek is momenteel één speerpunt van de NKS. Dit zal altijd een belangrijk speerpunt van de NKS blijven, maar dit punt wordt bedreigd door andere organisaties. Enkele provinciale organisaties, bijvoorbeeld Gelderland, Holland/Zeeland en Limburg voeren ook zelf wetenschappelijk onderzoek uit. Hoewel dit onderzoek vaak provinciaal gericht is, kan dit het werkveld van de NKS bedreigen. Door één van de experts werd het wetenschappelijk werk van Holland/Zeeland zelfs als voorbeeld genoemd waar de NKS mee kan samenwerken en de aanpak kan navolgen. Daarnaast heeft deze stichting sterke banden met de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit van Leiden.

Kennis versus communicatie

De wetenschappelijke en praktische kennis die de NKS heeft, zal in de toekomst nog beter zijn weg naar het publiek kunnen vinden als de communicatie wordt verbeterd. Het is jammer dat momenteel de kennis van de NKS nog niet volledig kan worden benut door andere organisaties in het veld. Daarbij zal de NKS de organisatie kunnen zijn die de communicatie tussen de (provinciale) kastelenorganisaties onderling stroomlijnt, waardoor alle organisaties optimaal van elkaars kennis en expertise gebruik kunnen maken.

Publiciteit versus verschillende belangen

Zoals aangegeven is de NKS deels afhankelijk van spelers binnen het kastelenveld zoals kasteel eigenaren. Op sommige gebieden is het mogelijk dat dergelijke spelers niet openstaan voor ideeën van de NKS. Als door middel van bijvoorbeeld het organiseren van evenementen de publiciteit wordt vergroot en een groot publiek wordt bereikt, zal dat voor sommige kasteel eigenaren aanleiding zijn misschien niet of nauwelijks te willen meewerken. De NKS zal dus onder andere in haar publiciteitsplan rekening moeten houden met de soms tegenstrijdige wensen van haar achterban.

Publicatie en educatie versus middelen

Actieve communicatie binnen het veld en actieve publiciteit naar een bredere publiek toe worden als toekomstige taakgebieden van de NKS genoemd. Het probleem is echter dat de NKS slechts beschikking heeft over beperkte (financiële) middelen om dit te kunnen realiseren. Communicatie kost veel tijd en moeite en als de NKS dit in de toekomst wilt verbeteren en versterken, is het misschien noodzakelijk om een gespecialiseerde medewerker hiervoor aan te nemen. De NKS zal een besluit moeten in welke mate ze in communicatie willen investeren. Het zelfde punt geldt ook voor educatie, dit vraagt ook kennis van een gespecialiseerde medewerker.

Versnippering / netwerk / communicatie

Versnippering, netwerk en communicatie zijn drie aspecten die nauw met elkaar verbonden zijn. Het bestaande netwerk wat de NKS heeft, zal de basis moeten vormen voor de volgende stappen. De informele contacten zullen een meer formeel karakter moeten krijgen, de contacten moeten worden uitgebreid en de contacten zullen intensief moeten worden onderhouden. Als de NKS sterke banden met het veld weet te onderhouden en goed op de hoogte is van de activiteiten die het veld onderneemt, zal de NKS het stabiele punt in het versnipperde kastelenveld. Het is de vraag in hoeverre de versnippering kan worden tegengaan, er zijn immers zoveel verschillende organisaties binnen het veld. Door middel van communicatie kunnen de versnipperde gebieden nader tot elkaar worden gebracht.

5 ■ Hoe nu verder?

Kasteel Rechteren, Dalfsen (Overijssel). Foto Doriann Kransberg, 1979.

Vanuit de resultaten en SWOT-analyse zijn de auteurs tot de hieronder beschreven adviezen gekomen. Dit zijn zowel adviezen die de geïnterviewden expliciet naar voren brachten als adviezen die gebaseerd zijn op de analyse van het onderzoek. De adviezen verschillen in praktische toepasbaarheid en haalbaarheid. Om een helder en overzichtelijk beeld te geven van de adviezen is er voor gekozen om deze puntsgewijs te ordenen.

5.1 Adviezen

Uit de interviews die hebben plaatsgevonden met provinciale organisaties en experts kwam naar voren dat het verbeteren van communicatie de eerste stap is die de NKS moet ondernemen. Deze communicatie kan op verschillende niveaus plaatsvinden en verbeterd worden. Wij adviseren daarom het volgende:

1. De NKS ‘moet’ een transparante organisatie zijn.

Allereerst is er meer behoefte in het kastelenveld om een beter inzicht te krijgen in de organisatie van de NKS zelf. Meerdere geïnterviewden gaven aan niet op de hoogte te zijn wat de NKS doet. Jaarverslagen en beleidsplannen kunnen wellicht beter toegankelijk worden gemaakt.

2. De NKS ‘moet’ een heldere en overzichtelijke website ontwikkelen.

Op verschillende niveaus is het van belang dat de NKS een goed ontworpen website heeft. Deze website zou up-to-date moeten zijn en in een oogopslag duidelijk maken waar de NKS (en andere kasteelorganisaties) mee bezig zijn. Dit door doelstellingen, activiteiten, beleidsplannen en jaarverslagen duidelijk bij te voegen op de website. Een verbeterde website zou zowel het brede publiek als de professionals in het veld beter kunnen informeren.

3. De NKS ‘moet’ een communicatiemedewerker/-deskundige aantrekken.

De kern is het verbeteren van de communicatie binnen het veld en naar buiten toe. Om dit in goede banen te leiden zal de NKS een communicatiemedewerker moeten aanstellen. Communicatie is namelijk een vak apart dat het beste kan worden uitgevoerd door iemand die kennis op dat gebied heeft. Bovendien kost het onderhouden van contacten veel tijd en aandacht. De medewerker zal zich ook bezig moeten houden met het onderhouden van contacten met de media. Een andere mogelijkheid is dat er eerst een communicatiedeskundige wordt ingehuurd die advies kan geven voor een aanpak.

*Het Laar, Ommen
(Overijssel).
Foto Peter van der
Wielen, 2000.*

*Brecklenkamp, Dene-
kamp (Overijssel).
Foto Peter van der
Wielen, 1999.*

4. De NKS ‘moet’ er zorg voor dragen dat de samenwerking binnen het kastelenveld wordt verbeterd.

Als landelijk opererende organisatie moet de NKS de bindende factor binnen het kastelenveld zijn. Er is binnen het veld op provinciaal niveau behoefte om kennis en ervaringen uit te wisselen. Door het organiseren van kwartaalbijeenkomsten zal de NKS in beter contact komen te staan met de provinciale kastelenstichtingen en de kastelenstichtingen met elkaar. Hiermee kan de versnippering van het veld worden beperkt.

5. De NKS ‘moet’ haar achterban niet vergeten.

De NKS is in sterke mate afhankelijk van anderen: organisaties op provinciaal, lokaal niveau en leden en begunstigers. In de beslissingen die zij nemen moeten zij niet vergeten worden. Wanneer er wordt besloten tot intensievere samenwerking zullen ook de donateurs of leden van de verschillende organisaties moeten worden geraadpleegd.

6. De NKS ‘moet’ rekening houden met het versnipperde veld.

Het is van belang dat de NKS in haar communicatie rekening houdt met het feit dat niet alle stichtingen frequent bij elkaar komen. De verschillende focus van stichtingen op rood, goud en groen dient niet te worden vergeten. De contacten zullen daarom per provinciale kastelenstichting verschillend moeten zijn.

7. Educatie ‘moet’ worden ingezet om jongeren te trekken.

De NKS zal educatie meer dan momenteel wordt gedaan in moeten zetten om kinderen en jongeren enthousiast te maken voor kastelen. Door middel van educatie kan de NKS haar wetenschappelijke kennis over kunnen zetten naar een groot en jong publiek. Daarnaast kan zij hierdoor een grote groep aan zich binden – de jeugd is de toekomst.

8. De NKS ‘moet’ een marketingplan opstellen.

Om de NKS te profileren in de markt, zowel binnen het kastelenveld als daarbuiten, is het van plan dat er een marketingplan wordt opgesteld. Met een dergelijk plan kan het beleid van de komende jaren worden uitgestippeld. Bovendien kan het van nut zijn voor het uitstippelen van de weg die het NKS op het gebied van publiciteit in wilt gaan.

9 . De NKS moet zijn positie bepalen als het gaat over ‘landschap’.

De NKS moet positie bepalen ten opzichte andere landelijke organisaties (groen) op het gebied van landschap. De NKS zal moeten bepalen welk standpunt in de discussie wordt ingenomen en of er samenwerking kan zijn met landelijke organisaties op het gebied van natuur zoals Natuurmonumenten.

5.2 Vervolgonderzoek

Dit onderzoek focust zich op de rol die de NKS voor de provinciale stichtingen speelt en kan spelen. Omdat er nog verschillende vragen onbeantwoord zijn, is vervolgonderzoek aan te raden.

1. Onderzoek naar landelijke en lokale organisaties.

In dit onderzoek is alleen gekeken naar de provinciale kastelenorganisaties. De NKS zal in de toekomst ook de rol die de stichting in de rest van het veld kan spelen in kaart moeten brengen.

2. Onderzoek onder de achterban.

Wanneer de NKS er voor kiest om een nauwe samenwerking aan te gaan met andere provinciale (en mogelijk landelijke of gemeentelijke) organisaties, zal de NKS moeten kijken hoe groot het draagvlak bij de achterban voor deze samenwerking is. Het voorstel is het doen van een marktonderzoek.

Bronnen & Bijlagen

Heringastate. Foto Hans Hageman, 1993.

Bronnen

Literatuurlijst

- Dessing, R.W.Chr., *Advies Toekomst Stichting tot Behoud Particuliere Historische Buitenplaatsen*, Heemst Advies, Heemstede, 2010.
- Haan, J. de, *Het gedeelde erfgoed; een onderzoek naar veranderingen in de cultuurhistorische belangstelling sinds het einde van de jaren zeventig*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Rijswijk, 1997.
- Kuypers, J. en Wiss, S., *Op weg naar een nieuwe gids; een onderzoek naar de informatiebehoefte onder kasteelbezoekers*, Nederlandse Kastelenstichting, Wijk bij Duurstede, 2009.
- Oberndorff T., *Geactualiseerde notitie inzake doelstelling, structuur en werkwijze van de Stichting Limburgse Kastelen*, Stichting Limburgse Kastelen, Roermond, 2008.
- Wielinga, A., *Jaarverslag 2006*, Nederlandse Kastelenstichting, Wijk bij Duurstede, 2006.
- Wielinga, A., *Jaarverslag 2007*, Nederlandse Kastelenstichting, Wijk bij Duurstede, 2007.
- Wielinga, A., *Beleidsplan 2007-2010*, Nederlandse Kastelenstichting, Wijk bij Duurstede, 2007.
- Wielinga, A., *Concept beleidsplan 2007-2012*, Nederlandse Kastelenstichting, Wijk bij Duurstede, 2007.
- Wielinga, A., *Jaarverslag 2008*, Nederlandse Kastelenstichting, Wijk bij Duurstede.
- Wielinga, A. *Persoonlijke mededeling*, Nederlandse Kastelenstichting, Wijk bij Duurstede, 18-02-2010.

Bezochte websites

Nederlandse Kastelenstichting

www.kastelen.nl, april 2010

Vereniging Vrienden van Brabantse Kastelen

www.brabantskasteel.nl, april 2010

Geldersch Landschap & Geldersche Kasteelen

www.mooigelderland.nl, april 2010

Kastelen Stichting Holland Zeeland

www.kastelenhollandzeeland.nl, april 2010

Stichting Limburgse Kastelen

www.limburgsekastelen.nl, april 2010

Overijsselse Kastelenstichting

www.oversticht.nl, april 2010

Staten en stinzen

www.statenstinzen.nl, april 2010.

Stichting Utrechtse Kastelen

www.utrechtsekastelen.nl, april 2010

Platform Kastelen en Buitenplaatsen Zeeland

www.scez.nl, april 2010.

Drs. René Dessing

www.heemstadadvies.nl, april 2010.

Ir. Taco Hermans

www.tacohermans.nl, april 2010.

Dr. Erik Nijhof

www.partner.library.uu.nl, april 2010.

Bijlage 1

Vragenlijst provinciale stichtingen

- Wat is uw huidige beeld van de NKS?
- Hoe komt u aan het huidige beeld van de NKS?
- Wat vindt u belangrijk voor de toekomst van de NKS?
- Welke rol ziet u voor uw eigen organisatie daarin weggelegd?
- Wanneer heeft de NKS toegevoegde waarde voor uw organisatie (ideale visie)?
- Wat maakt voor u de NKS samenwerking tot een waardevolle samenwerking?
- Wat betekent de wetenschappelijke waarde voor de NKS voor u? (eventueel ook met de twee andere poten waar ze mee bezig zijn vragen?)
- Wat gaat er verloren als de NKS zou verdwijnen?
- Wat kan de NKS nog meer doen voor, of in samenwerking met uw organisatie?

Vragenlijst experts

- Was u bekend met de NKS?
- Wat voor beeld heeft u van de NKS?
- Wat voor veld is het kastelenveld?
- Doelstellingen van de NKS; is daar behoefte aan in het kastelenveld?
- Is het kastelenveld kenmerkend voor het cultureel erfgoed in Nederland?
- Wat is de waarde van kastelen?
- Wat gaat er verloren als de NKS verdwijnt?
- Wat is het belang/nut van de provinciale instellingen?
- Wat is er al op landelijk gebied, is de NKS daar een aanvulling op? Waarom is er een NKS?
- Hoe zit het met de steun van de overheid?
- Waar liggen mogelijkheden van NKS in het kastelenveld?
- Interviewlijst . in hoeverre goed?
- Andere tips om onderzoek succesvol te maken

Bijlage 2

Overzicht contactpersonen

STICHTINGEN

Nederlandse Kastelenstichting

Mw. drs. A. Wielinga
Dr. Fred Vogelzang

Vereniging Vrienden van Brabantse Kastelen

Drs. Bas. Aarts

Kastelen Stichting Holland en Zeeland

Ir. Wim Polman

Stichting Limburgse Kastelen

Drs. Ger Kockelkorn

Overijsselse Kastelenstichting

Drs. Dirk Baalman

Staten en Stinzen

Ing. Bearn Bilker

Stichting Utrechtse Kastelen

Jhr. mr. Schorer

Platform Kastelen en Buitenplaatsen Zeeland

Drs. Ronald van Immerseel

EXPERTS

Heemst Advies

Drs. René Dessing

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

Ir. Taco Hermans

Universiteit Utrecht

Dr. Erik Nijhof
Drs. Joleen Schipper

Bijlage 3

Actorenanalyse

Actor

- Eigenschap
- Belang
- Bedoeling
- Bijdrage

NKS

- Landelijke ondersteuning organisatie
- Behoud kastelen
Wetenschap
Publiek
- Te streven naar behoud van Nederlandse kastelen en omgeving
- Materiaal
Ideeën over onderzoek, bemiddeling

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

- Overheid
- Behoud cultureel erfgoed
- Publicaties, lezingen, adviezen

Provinciale kasteleninstanties (acht)

- Provinciaal
- Invloed, uithangbord
- Behoud en beheer ...en
(advies bij) beheer en behoud
- Bijdrage

Gemeentelijke organisaties

- Gemeentes
- Invloed, uithangbord
- Behoud en beheer, bestemmingsplan
- Beheer archief, informatie. Samenwerking

Historische kringen

- Verenigingen
- Kennis
Connectie
waardetoevoeging
- Uitdragen naar de gemeenschap, conserveren plaatselijke geschiedenis
- Materiaal, streekmuseum publicaties over streekgeschiedenis.

Monumentenclubs (Vb. Mooi Alkmaar)

- Vereniging
- Connectie
Behoud
Waardetoevoeging
- Aandacht voor monumentale leefomgeving
- Voorlichtingen, openstellingen

Vrienden van...

- Donateurs en geïnteresseerden
- Informatie krijgen, sociale gemeenschapszin
- Behoud
- Binding met gemeenschap

Vrijwilligers

- Geïnteresseerden en betrokken
- Connectie, info
waardetoevoeging
- Het vrijwillig in stand houden van x
- Inzetten zonder financiële beloning

Musea (die in kasteel huisvesten)

- Cultuurinstelling
- Bijzondere locatie
Binding met historie
- Bewustwording, verrijking.
- Educatie, het tonen van een bijzondere collectie

Bedrijven / horeca (die in kasteel huisvesten)

- Commercieel
- Aantrekkelijke locatie, uitstraling
- Verantwoord ondernemerschap en behoud van het kasteel
- In stand houden van kasteel binnen de mogelijkheden

Bewoners (in kastelen)

- Particulier of stichtingen
- Woongenot
Geen overlast
- Behoud & bewustwording
- Delen met de gemeenschap, educatie, openstelling (incidenteel)

Monumentenwacht

- Stichting
- Woongenot en verrijking geïnteresseerden.
- Behoud en protectie
- Behoud ten behoeve van bewoner en bezoeker

Natuurbehoud organisaties

- Stichtingen
- Beheer en recreatie van natuur
- Het behoud, bewustwording van de natuur
- Delen met de gemeenschap, educatie, recreatie

Waterschap

- Overheid
- Onderhoud, innovatieve werken
- Behoud en onderhoud van waterwerken
- Kastelen in uiterwaarden, bedreigende factor: water.